ePublishing

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 12, No 3 (2005)

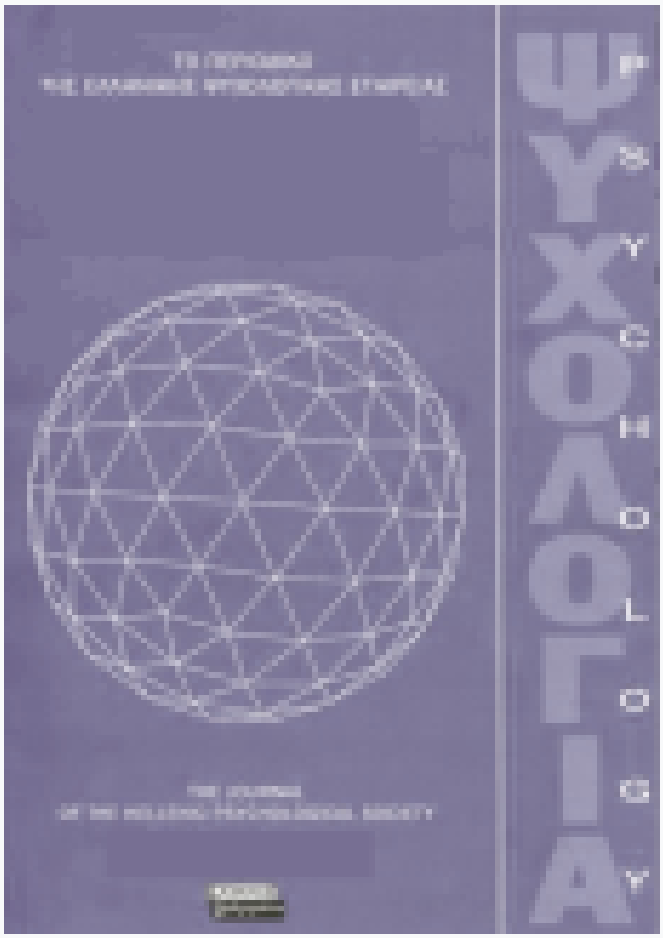

Majority and minority source and processing of the influential message

Αντώνης Γαρδικιώτης

doi: 10.12681/psy_hps.23966

Copyright © 2020, Αντώνης Γαρδικιώτης

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

Γαρδικιώτης Α. (2020). Majority and minority source and processing of the influential message. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, *12*(3), 455–469. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23966

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 22/02/2026 18:10:44

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, 2005, 12 (3) ◆ 455-469 PSYCHOLOGY, 2005, 12 (3) ◆ 455-469

Πλειοψηφική και μειοψηφική πηγή και επεξεργασία του μηνύματος επιρροής

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗΣ
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο παρόν άρθρο διερευνάται ο βαθμός γνωστικής επεξεργασίας του μηνύματος επιρροής που συνδέεται με μια αριθμητικά πλειοψηφική η μειοψηφική πηγή. Τρεις υποθέσεις εξετάστηκαν σχετικά με το ποια πηγή επιρροής οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος: (α) η πλειοψηφική πηγή (Προσέγγιση Αντικειμενικής Συναίνεσης, Mackie, 1987), (β) η μειοψηφική πηγή (Θεωρία Μεταστροφής, Moscovici, 1980. Βλέπε, επίσης, τη Θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης, Pérez & Mugny, 1996), και (γ) η αντίθετη προς τις στάσεις των συμμετεχόντων πλειοψηφία και η σύμφωνη προς τις στάσεις των συμμετεχόντων μειοψηφία (Μοντέλο Σύμπτωσης Πηγής/Θέσης, Baker & Petty, 1994). Για να εξεταστούν οι τρεις αντικρουόμενες υποθέσεις, στην παρούσα μελέτη εξετάστηκαν η πηγή επιρροής (πλειοψηφία - μειοψηφία), το μήνυμα επιρροής (σύμφωνο - αντίθετο προς τις στάσεις των συμμετεχόντων) και η ποιότητα των επιχειρημάτων του μηνύματος επιρροής (ισχυρά - ασθενή). Τα ευρήματα υποστηρίζουν την υπόθεση της Θεωρίας της Μεταστροφής, ότι δηλαδή η μειοψηφία (και όχι η πλειοψηφία) οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος, ανεξάρτητα από το εάν το μήνυμα επιρροής είναι σύμφωνο ή αντίθετο προς τις στάσεις των συμμετεχόντων.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική επιρροή, Αλλαγή στάσεων, Πλειοψηφική επιρροή, Μειονοτική επιρροή, Επεξεργασία μηνύματος επιρροής.

Στην καθημερινή μας ζωή γινόμαστε συχνά αποδέκτες προσπαθειών πειθούς από διάφορες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες επιδιώκουν να αλλάξουν τις στάσεις μας σχετικά με διάφορα ζητήματα. Πολιτικά κόμματα προσπαθούν να μας πείσουν για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων τους, διαφημιστικές εταιρείες προσπαθούν να μας πείσουν για τα οφέλη των προϊόντων τους, διάφορες κοινωνικές ομάδες προσπαθούν να μας πείσουν για το δίκαιο χαρακτήρα των αγώνων τους κ.ο.κ. Κατά πόσο είναι πιθανό να γίνει αποδεκτό ένα τέτοιο μήνυμα, είτε αφού οι αποδέκτες τους σκεφτούν σε βάθος το περιεχόμενό του (και εκτιμήσουν την ισχύ των επιχειρημάτων) είτε χωρίς ιδιαίτερη σκέψη, παρά μόνο στη βάση κάποιων χαρακτηριστικών της πηγής (π.χ. της αξιοπιστίας της); Ένα κεντρικό ερώτημα στην έρευνα της κοινωνικής επιρροής αφορά τις διαδικασίες γνωστικής επεξεργασίας που συνδέονται με την πλειοψηφική και τη μειοψηφική επιρροή (Kruglanski & Mackie, 1990, Martin & Hewstone, 2001a, Wood, Lundgren, Ouellette, Busceme, & Blackstone, 1994). Οι Martin και Hewstone (2001a) προτείνουν μια χρήσιμη τυπολογία των θεωριών που ασχολούνται με το ζήτημα αυτό: από τη μια πλευρά, οι θεω-

Σημείωση: Μερικά από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας ανακοινώθηκαν στο 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικής Ψυχολογίας (Πειραιάς, 2003).

Διεύθυνση: Αντώνης Γαρδικιώτης, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Εγνατίας 156, 540 06 Θεσσαλονίκη. E-mail: agardiki@uom.gr

ρίες *κύριων επιδράσεων* (main effects theories) υποστηρίζουν ότι μία και μοναδική πηγή επιρροής (είτε η πλειοψηφία είτε η μειοψηφία) οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία μηνύματος, ενώ, από την άλλη πλευρά, οι *θεωρίες αλληλεπίδρασης* (contingency theories) υποστηρίζουν ότι και οι δύο πηγές μπορούν να οδηγήσουν σε συστηματική επεξεργασία κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Ο βασικός σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τις αντιτιθέμενες υποθέσεις που αφορούν το ζήτημα της γνωστικής επεξεργασίας μηνύματος. Αρχικά θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι προβλέψεις που κάνουν οι δύο ομάδες θεωριών και κατόπιν ο τρόπος με τον οποίο αξιολογείται η γνωστική επεξεργασία στη βιβλιογραφία της πειθούς.

Κοινωνική επιρροή και επεξεργασία μηνύματος

Ανάμεσα στα μοντέλα κύριων επιδράσεων[1] κυρίαρχη είναι η *Θεωρία της Μεταστροφής* (Conversion Theory, Moscovici, 1980, 1985). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όλες οι μορφές κοινωνικής επιρροής οδηγούν σε ψυχολογική σύγκρουση, την οποία τα άτομα προσπαθούν να μειώσουν. Ο τρόπος όμως με τον οποίο επιλύεται η σύγκρουση εξαρτάται από τη φύση της πηγής επιρροής. Όταν η πηγή είναι μια πλειοψηφία, τότε τα άτομα εμπλέκονται σε μια *διαδικασία σύγκρισης*, επικεντρώνονται «[...] στο τι λένε οι άλλοι, έτσι ώστε να ταιριάζει με τις γνώμες και τις κρίσεις τους» (1980, σ. 214). Το άτομο, λοιπόν, που αντιμετωπίζει μια αντίθετη στις στάσεις του πλειοψηφία συγκρίνει τις απόψεις του με αυτές της πλειοψηφίας χωρίς να δίνει μεγάλη προσοχή στο περιεχόμενο της θέσης αυτής. Ως αποτέλεσμα, και εφόσον η ταύτιση με μια πλειοψηφία είναι επιθυμητή, το άτομο συμμορφώνεται στην πλειοψηφική θέση σε δημόσιο επίπεδο. Από την άλλη μεριά, μια μειοψηφία οδηγεί τα άτομα σε μια *διαδικασία επικύρωσης*, όπου «[...] εξετάζουν τις αντιδράσεις και τις κρίσεις τους έτσι ώστε να τις επιβεβαιώσουν και να τις επικυρώσουν [...], ενδιαφέρονται να δουν αυτό που είδε η μειοψηφία, να καταλάβουν αυτό που κατανόησε» (1980, σ. 215). Έτσι, λοιπόν, τα άτομα εξετάζουν με προσοχή τις απόψεις της μειοψηφίας, κάτι το οποίο μπορεί να φέρει αλλαγή όχι σε δημόσιο επίπεδο αλλά σε ιδιωτικό και έμμεσο, εξαιτίας του φόβου να ταυτιστεί κανείς φανερά με μια μειοψηφία (Mugny, 1982). Ενώ, λοιπόν, μια αντίθετη στις στάσεις πλειοψηφία ασκεί κοινωνική πίεση και οδηγεί σε ενδοτικότητα (δηλαδή δημόσια αποδοχή, χωρίς να συνοδεύεται και από ιδιωτική αποδοχή της θέσης της πλειοψηφίας), μια αντίθετη στις στάσεις μειοψηφία έχει γνωστική και πληροφοριακή επιρροή, που οδηγεί σε ιδιωτική αλλαγή των στάσεων (βλέπε, επίσης, Maass & Clark, 1983).

Η Θεωρία της Μεταστροφής κάνει την πρόβλεψη ότι η μειοψηφία επικεντρώνει την προσοχή των ατόμων στο μήνυμα επιρροής, ενώ η πλειοψηφία επικεντρώνει την προσοχή των ατόμων στη σχέση τους με τα μέλη της πλειοψηφίας. Επίσης, προβλέπει ότι, ενώ η πλειοψηφία οδηγεί τα άτομα να αξιολογούν την κοινωνική αξία της ομάδας, η μειοψηφία τα οδηγεί να αξιολογούν το περιεχόμενο του μηνύματος. Συνολικά, λοιπόν, η Θεωρία της Μεταστροφής προβλέπει ότι η μειοψηφική, και όχι η πλειοψηφική, πηγή οδηγεί σε μεγαλύτερου βαθμού γνωστική επεξεργασία του μηνύματος.

Ένα άλλο μοντέλο κύριων επιδράσεων αποτελεί η *Προσέγγιση Αντικειμενικής Συναίνεσης* (Objective Consensus Approach, Mackie, 1987. Βλέπε, επίσης, De Vries, De Dreu, Gordijn, & Schuurman, 1996). Αντίθετα με τη Θεωρία της Μεταστροφής, η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει ότι η πλειοψηφία, και όχι η μειοψηφία, οδηγεί σε μεγαλύτερη επεξεργασία του μηνύματος. Αυτό συμβαίνει, πρώτον, γιατί οι απόψεις της πλειοψηφίας αντανακλούν την πραγματικότητα, απο-

1. Το μοντέλο κύριων επιδράσεων της *Συγκλίνουσας - Αποκλίνουσας Θεωρίας* (Nemeth, 1986, 1995) δε θα παρουσιαστεί εδώ γιατί ασχολείται κυρίως με την *ποιότητα* (και όχι με το *βαθμό ή την ποσότητα*) της γνωστικής επεξεργασίας που συνδέεται με την πλειοψηφική και τη μειοψηφική επιρροή.

τελώντας κριτήριο εγκυρότητας γι' αυτήν (Mackie, 1987), και, δεύτερον, γιατί τα άτομα πιστεύουν ότι τις απόψεις τους τις μοιράζεται ο περισσότερος κόσμος (δηλαδή η πλειοψηφία) και ταυτόχρονα έχουν διαφορετικές απόψεις από τη μειοψηφία («φαινόμενο της απατηλής συναίνεσης» – «false consensus effect», Ross, Greene, & House, 1977). Όταν, λοιπόν, τα άτομα αντιμετωπίζουν μια αντίθετη στις απόψεις τους πλειοψηφία, η προσδοκία για συναίνεση με την πλειοψηφία δεν εκπληρώνεται, κάτι το οποίο προκαλεί έκπληξη και κινητοποιεί τα άτομα να αναλύσουν τα επιχειρήματα της πλειοψηφίας με σκοπό να κατανοήσουν τη διαφορά στις απόψεις τους. Από την άλλη πλευρά, επειδή μια αντίθετη στις στάσεις τους μειοψηφία δεν παραβιάζει το ευρετικό σχήμα της συναίνεσης (consensus heuristic) και δεν προκαλεί έκπληξη, τα άτομα δεν έχουν λόγο να επεξεργαστούν σε βάθος το περιεχόμενο των απόψεών της. Η Προσέγγιση της Αντικειμενικής Συναίνεσης προβλέπει, λοιπόν, ότι μόνο η πλειοψηφική πηγή θα οδηγήσει σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος, εξαιτίας της έκπληξης που προκαλεί η αντίθεση προς τις απόψεις των συμμετεχόντων.

Σε αντίθεση με τα δύο προηγούμενα μοντέλα κύριων επιδράσεων που προβλέπουν ότι μόνο μία πηγή επιρροής (είτε η πλειοψηφία είτε η μειοψηφία) συνδέεται με μεγαλύτερη επεξεργασία του μηνύματος, οι Baker και Petty (1994) ανέπτυξαν μια προσέγγιση αλληλεξάρτησης[2], το *Μοντέλο Σύμπτωσης Πηγής/Θέσης* (Source/Position Congruency). Επεκτείνοντας τις αρχές της Προσέγγισης της Αντικειμενικής Συναίνεσης, προτείνουν ότι δεν είναι η πλειοψηφική πηγή αυτή καθαυτήν που οδηγεί σε μεγαλύτερου βαθμού επεξεργασία αλλά «ο συνδυασμός της πλειοψηφικής υποστήριξης με μια ισχυρά αντίθετη θέση» (Baker & Petty, 1994, σ. 10). Έτσι, μια σύμφωνη πλειοψηφία ή μια αντίθετη μειοψηφία (κατάσταση «ισορροπίας») δεν παραβιάζει το σχήμα της απατηλής συναίνεσης, και γι' αυτό δεν οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος επιρροής. Αντίθετα, μια διαφωνούσα πλειοψηφία ή μια συμφωνούσα μειοψηφία (κατάσταση «ανισορροπίας») παραβιάζει την απατηλή συναίνεση και κινητοποιεί τα άτομα να επεξεργαστούν σε βάθος το μήνυμα επιρροής. Αν και οι προβλέψεις αυτές επιβεβαιώθηκαν εμπειρικά (Baker & Petty, 1994, Πείραμα 2), οι Martin και Hewstone (2003) σε μια εννοιολογική επανάληψη του πειράματος δεν αποκόμισαν τα ίδια αποτελέσματα. Η διαφοροποίηση στα αποτελέσματα ερμηνεύτηκε στη βάση κυρίως των διαφορετικών μηνυμάτων επιρροής που χρησιμοποιήθηκαν. Ενώ η πρώτη μελέτη παρουσίασε ένα μήνυμα το οποίο είχε αρνητικά προσωπικά αποτελέσματα για τους συμμετέχοντες (υποχρεωτική υπηρεσία των φοιτητών στην κοινότητα), κάτι το οποίο κινητοποιεί για συστηματική επεξεργασία (Johnson & Eagly, 1989), η δεύτερη παρουσίασε ένα μήνυμα που είχε χαμηλή σχέση με τους συμμετέχοντες (έρευνα σε ζώα για ιατρικούς λόγους) και δεν οδηγεί από μόνο του σε μεγάλη επεξεργασία. Επίσης, οι Baker και Petty (1994) προτείνουν ότι η πλειοψηφία είναι δυνατόν να οδηγήσει σε συστηματική επεξεργασία επειδή η θέση της είναι πιθανότερο να υιοθετηθεί ή να γίνει αποδεκτή από το γενικό πληθυσμό, και επίσης επειδή τα άτομα προτιμούν να ταυτιστούν με μια πλειοψηφική ομάδα παρά με μια μειοψηφική ομάδα. Παρ' όλα αυτά, δεν είναι σαφές γιατί αυτοί οι παράγοντες θα οδηγήσουν σε συστηματική επεξεργασία και δε θα χρησιμοποιηθούν ως περιφερειακές ενδείξεις (ή ευρετικά σχήματα) χωρίς λεπτομερή επεξεργασία του μηνύματος.

Μια άλλη θεωρία αλληλεξάρτησης, η οποία κάνει παρόμοιες υποθέσεις με τη Θεωρία της Μεταστροφής, είναι η *Θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης* (ΘΕΣ, Mugny, Butera, Sanchez-Mazas, & Pérez, 1995. Pérez & Mugny, 1993, 1996). Η ΘΕΣ προτείνει ότι επιρροή είναι «[...]

2. Ένα άλλο μοντέλο αλληλεξάρτησης είναι το *Μοντέλο Πλαισίου/Σύγκρισης* (Crano & Alvaro, 1998), το οποίο όμως δε θα εξεταστεί εδώ, εφόσον δεν κάνει ρητές υποθέσεις για τη γνωστική επεξεργασία μηνύματος που συνδέεται με την πλειοψηφική και τη μειοψηφική επιρροή.

μια συνέπεια της διαφοράς από σχετικούς άλλους (δηλαδή την πηγή επιρροής). Η έννοια της επεξεργασίας της σύγκρουσης αναφέρεται στο τρόπο που οι άνθρωποι δίνουν νόημα σε αυτήν τη διαφορά» (Mugny et al., 1995, σ. 161). Η επεξεργασία της σύγκρουσης και η συνεπακόλουθη επιρροή εξαρτώνται από τη φύση του πειραματικού έργου και την πηγή επιρροής. Το πειραματικό έργο γίνεται κατανοητό στη βάση δύο διαστάσεων: της *θεμελίωσης λάθους* και της *κοινωνικής παγίωσης*. Στα πειραματικά έργα υψηλής θεμελίωσης λάθους υπάρχει συχνά μια σωστή απάντηση, ενώ στα έργα χαμηλής θεμελίωσης λάθους δεν υπάρχει απαραίτητα μια σωστή ή λάθος απάντηση. Στα κοινωνικά παγιωμένα έργα η απάντηση των ατόμων τα εμπλέκει σε μια κοινωνική κατηγορία, ενώ στα κοινωνικά μη παγιωμένα έργα οι απαντήσεις τους δεν έχουν συνέπειες κοινωνικής κατηγοριοποίησης. Συνδυάζοντας αυτές τις δύο διαστάσεις δημιουργούνται τέσσερις κοινωνικές συνθήκες με τις οποίες αλληλεπιδρά η πηγή επιρροής. Η ΘΕΣ γενικά υποστηρίζει ότι η πλειοψηφία οδηγεί σε κανονιστική επιρροή, χωρίς λεπτομερή επεξεργασία του μηνύματος (διαδικασία παρόμοια με αυτήν της σύγκρισης του Moscovici), ενώ η μειοψηφία οδηγεί σε άδηλη επιρροή μέσω μιας διαδικασίας αποσύνδεσης της κοινωνικής σύγκρισης και της επικύρωσης (διαδικασία παρόμοια με αυτήν της επικύρωσης του Moscovici). (Για μια κριτική αξιολόγηση της Θεωρίας Επεξεργασίας της Σύγκρουσης βλέπε Martin & Hewstone, 2002.)

Έλεγχος των επιπέδων επεξεργασίας μηνύματος

Η διερεύνηση της επίδρασης μιας μεταβλητής στη γνωστική επεξεργασία ενός μηνύματος έχει αναπτυχθεί στις έρευνες πειθούς, κυρίως στην έρευνα των *μοντέλων διπλής διαδικασίας* (dual-process models) στην αλλαγή στάσεων, όπως το *Μοντέλο Πιθανότητας Λεπτομερούς Επεξεργασίας* (Elaboration Likelihood Model, Petty & Cacioppo, 1981, 1986) και το *Ευρετικό/Συστηματικό Μοντέλο* (Heuristic Systematic Model, Chaiken, Liberman, & Eagly, 1989. Eagly & Chaiken, 1993). Τα δύο αυτά μοντέλα περιγράφουν δύο «οδούς» επεξεργασίας ενός μηνύματος. Η πρώτη οδός (κεντρική ή συστηματική) ενεργοποιείται όταν τα άτομα έχουν το κίνητρο αλλά και την ικανότητα να επεξεργαστούν σε βάθος το περιεχόμενο ενός μηνύματος. Η δεύτερη οδός (περιφερειακή ή ευρετική) χρησιμοποιεί απλούς κανόνες ή ευρετικά σχήματα (π.χ. «οι ειδικοί γνωρίζουν καλύτερα» ή «οι πολλοί έχουν δίκιο») χωρίς λεπτομερή διερεύνηση του περιεχομένου του μηνύματος.

Μια χρήσιμη τεχνική για τον έλεγχο της επεξεργασίας του μηνύματος[3] περιλαμβάνει το χειρισμό της ποιότητας των επιχειρημάτων στο μήνυμα επιρροής (Petty, Wells, & Brock, 1976. Βλέπε Petty & Cacioppo, 1986). Εάν τα άτομα επεξεργαστούν το μήνυμα συστηματικά, τότε θα επηρεαστούν περισσότερο από τα ισχυρά παρά από τα ασθενή επιχειρήματα. Από την άλλη, εάν τα άτομα δεν επεξεργαστούν συστηματικά το μήνυμα (δηλαδή εάν ακολουθήσουν την περιφερειακή ή ευρετική οδό), τότε η ποιότητα των επιχειρημάτων θα έχει μικρή (ή ανύπαρκτη) επίδραση στις στάσεις. Ένας τρόπος για να εξακριβωθεί ο ρόλος μιας μεταβλητής σε ένα πλαίσιο πειθούς είναι να συνδυαστεί με την ποιότητα των επιχειρημάτων. Έτσι, εάν στην παρουσία της μεταβλητής αυτής η ποιότητα των επιχειρημάτων επηρεάζει τις στάσεις, τότε η μεταβλητή θεωρείται ότι οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος.

Αρκετές μελέτες έχουν συμπεριλάβει στον ίδιο πειραματικό σχεδιασμό την πηγή επιρροής (πλειοψηφία – μειοψηφία) και την ποιότητα των επιχειρημάτων (ισχυρά – ασθενή), με σκοπό να εξακριβώσουν ποια πηγή οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος. Τα αποτελέσματα είναι αντικρουόμενα: άλλες μελέτες έχουν βρει

3. Μια άλλη τεχνική αξιολόγησης της γνωστικής επεξεργασίας μηνύματος αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Θεωρίας της Γνωστικής Αντίδρασης (Petty, Ostrom, & Brock, 1981) και επικεντρώνεται στις σύμφωνες προς το μήνυμα επιρροής σκέψεις που έχουν οι συμμετέχοντες. Ο μεγάλος βαθμός συμφωνίας των σκέψεων προς το μήνυμα επιρροής συνιστά ένδειξη συστηματικής γνωστικής επεξεργασίας.

ότι σε συστηματική επεξεργασία οδήγησε η αντίθετη πλειοψηφία και όχι η αντίθετη μειοψηφία (π.χ. Baker & Petty, 1994, Πείραμα 1. Gordijn, 1998, Πείραμα 1), υποστηρίζοντας την Προσέγγιση της Αντικειμενικής Συναίνεσης (Mackie, 1987), ενώ άλλες μελέτες έχουν βρει ότι σε συστηματική επεξεργασία οδήγησε η αντίθετη μειοψηφία και όχι η αντίθετη πλειοψηφία (Gardikiotis, 1999, Πείραμα 2. Martin, Gardikiotis, & Hewstone, 2002. Martin & Hewstone, 2001b, Πείραμα 2. Martin & Hewstone, 2003, Πείραμα 1), υποστηρίζοντας τη Θεωρία της Μεταστροφής (Moscovici, 1980). Επίσης, άλλες μελέτες βρήκαν ότι είτε η πλειονοτική είτε η μειοψηφική πηγή κάτω από συνθήκες «ανισορροπίας» -δηλαδή η αντίθετη πλειοψηφία και η σύμφωνη μειοψηφία- οδηγούν σε συστηματική επεξεργασία (π.χ. Baker & Petty, 1994, Πείραμα 2. De Dreu & De Vries, 1993, Πείραμα 2), υποστηρίζοντας την Προσέγγιση Αλληλεξάρτησης (Baker & Petty, 1994), ενώ άλλες μελέτες και τις δύο ταυτόχρονα (π.χ. Bohner, Frank, & Erb, 1998. Crano & Chen, 1998, Πείραμα 3). Οι Martin και Hewstone (2003) υποστηρίζουν ότι η διαφοροποίηση στα δεδομένα εξηγείται κυρίως βάσει των διαφορετικών θεμάτων επιρροής που χρησιμοποιήθηκαν στις διάφορες μελέτες. Έτσι, οι μελέτες οι οποίες κατέδειξαν ότι η πλειοψηφική πηγή οδήγησε σε συστηματική επεξεργασία χρησιμοποίησαν θέματα τα οποία με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στρέφονταν κατά του προσωπικού συμφέροντος των συμμετεχόντων (π.χ. εισαγωγή διδάκτρων για τους φοιτητές). Το αρνητικό, λοιπόν, προσωπικό αποτέλεσμα που θα μπορούσαν να έχουν οι θέσεις της πλειοψηφίας κινητοποίησε τα άτομα να επεξεργαστούν σε βάθος το μήνυμα επιρροής. Από την άλλη πλευρά, οι έρευνες που κατέδειξαν ότι η μειοψηφική πηγή οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία χρησιμοποίησαν θέματα τα οποία δεν αντίκεινται στο προσωπικό ενδιαφέρον των υποκειμένων (π.χ. έρευνα σε ζώα για ιατρικούς λόγους). Επίσης, οι έρευνες που βρήκαν συστηματική επεξεργασία και για την πλειοψηφία και για τη μειοψηφία ακολουθούσαν πειραματικούς σχεδιασμούς οι οποίοι κινητοποίησαν τους συμμετέχοντες να επεξεργαστούν το μήνυμα σε βάθος (π.χ. οδηγίες επικέντρωσης της προσοχής στο περιεχόμενο του μηνύματος).

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας διαμορφώνει τρεις κύριες υποθέσεις σχετικά με το ποια πηγή συνδέεται με μεγαλύτερη γνωστική επεξεργασία: (α) η πλειοψηφία και όχι η μειοψηφία (Προσέγγιση Αντικειμενικής Συναίνεσης, Mackie, 1987), (β) η μειοψηφία και όχι η πλειοψηφία (Θεωρία Μεταστροφής, Moscovici, 1980. Βλέπε, επίσης, τη Θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης, Pérez & Mugny, 1996), και (γ) η ανισορροπία μεταξύ πηγής και θέσης (δηλαδή η αντίθετη πλειοψηφία και η σύμφωνη μειοψηφία, Baker & Petty, 1994). Για να διερευνήσουμε ταυτόχρονα και τις τρεις υποθέσεις, είναι απαραίτητο να ακολουθήσουμε ένα πλήρες πειραματικό σχέδιο που θα χειρίζεται τόσο την πηγή επιρροής όσο και τη συμφωνία ή όχι της θέσης της πηγής προς τις στάσεις των συμμετεχόντων, αλλά και την ποιότητα των επιχειρημάτων του μηνύματος επιρροής.

Μέθοδος

Δείγμα και πειραματικό σχέδιο

Εκατόν σαράντα τρεις φοιτητές (86 γυναίκες και 57 άντρες, μεταξύ 19 και 25 ετών) ελληνικού πανεπιστημίου συμμετείχαν σε αυτή τη μελέτη. Κατανεμήθηκαν με τυχαίο τρόπο σε μία από τις οκτώ συνθήκες ενός 2 (πηγή επιρροής: πλειοψηφία - μειοψηφία) X 2 (μήνυμα επιρροής: σύμφωνο -αντίθετο) X 2 (ποιότητα των επιχειρημάτων: ισχυρά - ασθενή) μεταξύ των υποκειμένων παραγοντικού σχεδίου. Έξι άτομα αποκλείστηκαν από την ανάλυση επειδή είχαν ελλιπή δεδομένα, μειώνοντας τον τελικό αριθμό των συμμετεχόντων σε εκατόν τριάντα επτά.

Υλικό

Το θέμα επιρροής που επιλέχθηκε για την έρευνα ήταν «η νομιμοποίηση της εθελοντικής ευθανασίας», για το οποίο επισκόπηση σε ανε-

ξάρτητο δείγμα έδειξε ότι οι φοιτητές είναι ισομερώς κατανεμημένοι σε αυτούς που είναι κατά και σε αυτούς που είναι υπέρ. Επίσης, το θέμα είχε προσελκύσει κάποιου βαθμού προσοχή στη δημόσια ζωή (π.χ. εφημερίδες, τηλεόραση). Το μήνυμα που χρησιμοποιήθηκε είχε τη μορφή ενός άρθρου εφημερίδας. Το κείμενο περιελάμβανε έξι επιχειρήματα κατά της εθελοντικής ευθανασίας.

Ανεξάρτητες μεταβλητές

Πηγή επιρροής: πλειοψηφία – μειοψηφία. Ο χειρισμός του κύρους της πηγής γινόταν στον τίτλο του άρθρου. Για την πλειοψηφική συνθήκη οι συμμετέχοντες πληροφορούνταν ότι το 82% των φοιτητών είναι κατά της εθελοντικής ευθανασίας. Για τη μειοψηφική συνθήκη ο τίτλος πληροφορούσε ότι το 18% των φοιτητών είναι κατά της εθελοντικής ευθανασίας.

Ποιότητα των επιχειρημάτων: ισχυρά – ασθενή. Από ένα μεγάλο σύνολο επιχειρημάτων κατά της εθελοντικής ευθανασίας (κατασκευασμένων έπειτα από βιβλιογραφικές επισκοπήσεις, συνεντεύξεις και ελεύθερες συζητήσεις) επιλέχθηκαν τα 6 πιο ισχυρά (*Μ.Ο.* = 4.91) και τα 6 πιο ασθενή επιχειρήματα [*Μ.Ο.* = 3.54) $t(19) = 5.47$, $p < .001$] (20 φοιτητές εκτίμησαν πόσο «πειστικά» ήταν τα επιχειρήματα σε μια 7βάθμια κλίμακα, από το 1 = *καθόλου πειστικά* έως το 7 = *πάρα πολύ πειστικά*). Ακολουθώντας τα κριτήρια των Petty και Cacioppo (1986), τα ισχυρά επιχειρήματα οδήγησαν σε περισσότερες θετικές παρά αρνητικές προς το μήνυμα σκέψεις. Επίσης, τα επιχειρήματα δε διέφεραν στο πόσο πιστευτά, κατανοητά, πολύπλοκα και οικεία ήταν.

Μήνυμα επιρροής: σύμφωνο – αντίθετο. Οι Baker και Petty (1994, Πείραμα 2) χρησιμοποίησαν δύο διαφορετικά μηνύματα για το χειρισμό του σύμφωνου και του αντίθετου μηνύματος επιρροής, κάτι το οποίο επιδέχεται κριτική σχετικά με πιθανές διαφορές που υπάρχουν στο περιεχόμενο των μηνυμάτων. Με άλλα λόγια, δεν είναι δυνατό να εξακριβωθεί εάν η επίδραση του μηνύματος οφείλεται στην κατεύθυνσή του ή στο περιεχόμενό του (δηλαδή οι μεταβλητές είναι αδιαχώριστες – confounding). Αντίθετα, η παρούσα μελέτη χρησιμοποίησε ένα μόνο μήνυμα, για να εξαλείψει πιθανές διαφορές ως προς το περιεχόμενο των μηνυμάτων (βλέπε Martin & Hewstone, 2003), και η κατεύθυνσή του καθορίστηκε από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην ερώτηση-κριτήριο απέναντι στην εθελοντική ευθανασία πριν από την εισαγωγή του κειμένου επιρροής. Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε αυτούς που ήταν κατά της νομιμοποίησης της εθελοντικής ευθανασίας, εάν είχαν επιλέξει κάποια τιμή μεταξύ 1 και 4, και σε αυτούς που ήταν υπέρ της νομιμοποίησης της εθελοντικής ευθανασίας, εάν είχαν επιλέξει κάποια τιμή μεταξύ 6 και 9 (στην 9βάθμια κλίμακα Likert, μεταξύ 1 = *δε συμφωνώ καθόλου* και 9 = *συμφωνώ απόλυτα*). Έτσι το μήνυμα κατά της εθελοντικής ευθανασίας ήταν *αντίθετο* στις στάσεις αυτών που ήταν αρχικά υπέρ της νομιμοποίησης της εθελοντικής ευθανασίας ($N = 69$) και *σύμφωνο* στις στάσεις αυτών που ήταν αρχικά κατά της νομιμοποίησης της εθελοντικής ευθανασίας ($N = 68$).

Διαδικασία

Οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν είτε ατομικά είτε σε ομάδες των τριών ατόμων, χωρίς να μπορούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Συμπλήρωσαν τρία φυλλάδια με τη σειρά, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να επανέλθουν στο προηγούμενο. Το *πρώτο φυλλάδιο* περιείχε τις οδηγίες και την ερώτηση-κριτήριο. Οι συμμετέχοντες δήλωναν τις στάσεις τους σε πέντε ζητήματα σε 9βάθμιες κλίμακες Likert, από 1 = *δε συμφωνώ καθόλου* έως 9 = *συμφωνώ απόλυτα*. Τα ζητήματα αυτά ήταν: 1) «Το δικαίωμα της γυναίκας στην έκτρωση», 2) «Η νομιμοποίηση της εθελοντικής ευθανασίας, δηλαδή το δικαίωμα να τερματίσει κανείς τη ζωή του εάν υποφέρει από ανίατη ασθένεια» (χρησιμοποιήθηκε σαν ερώτηση-κριτήριο), 3) «Η χρησιμοποίηση ζώων στη βιοϊατρική έρευνα», 4) «Η εφαρμογή της θανατικής καταδίκης σε κάποιες περιπτώσεις δολοφόνων», 5) «Η κλωνοποίηση στους ανθρώπους για ιατρικούς λόγους». Κατόπιν δινόταν στους συμμετέ-

χοντες το *δεύτερο φυλλάδιο*, το οποίο περιείχε το κείμενο επιρροής και τους πειραματικούς χειρισμούς της πηγής και της ποιότητας των επιχειρημάτων. Το κείμενο τους πληροφορούσε ότι, σύμφωνα με μια δημοσκόπηση που έγινε σε ελληνικά πανεπιστήμια, η πλειοψηφία (82%) ή η μειοψηφία (18%) των φοιτητών είναι κατά της νομιμοποίησης της εθελοντικής ευθανασίας. Κατόπιν τους δινόταν το *τρίτο φυλλάδιο*, το οποίο περιείχε τις εξαρτημένες μεταβλητές (σκέψεις, στάσεις, έκπληξη προς τη θέση, πιθανότητα νομιμοποίησης και εικόνα της πηγής), και ζητούσε να δηλώσουν το ποσοστό των φοιτητών που πίστευαν ότι ήταν κατά της εθελοντικής ευθανασίας (ως έλεγχο χειρισμού της πηγής επιρροής). Οι συμμετέχοντες δήλωναν το φύλο και την ηλικία τους. Στο τέλος της έρευνας ο ερευνητής ευχαριστούσε τους συμμετέχοντες και τους εξηγούσε το σκοπό της μελέτης.

Εξαρτημένες μεταβλητές

Στάση. Οι συμμετέχοντες κατέγραφαν τη στάση τους απέναντι στη νομιμοποίηση της εθελοντικής ευθανασίας σε έξι 9βάθμιες κλίμακες σημασιολογικής διαφοροποίησης. Οι πόλοι των κλιμάκων ήταν *καλή: – κακή, ευνοϊκή – μη ευνοϊκή, έξυπνη – ανόητη, ωφέλιμη – βλαβερή, αποτελεσματική – αναποτελεσματική, πειστική – μη πειστική.*

Λίστα σκέψεων. Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν τις σκέψεις που έκαναν σχετικά με το θέμα που διάβασαν στο άρθρο. Μπορούσαν να καταγράψουν τις σκέψεις τους σε έναν αριθμό «κουτιών ιδεών» (μία σκέψη σε κάθε κουτί) (βλέπε Petty, Ostrom, & Brock, 1981. Petty & Cacioppo, 1986). Στο τέλος του φυλλαδίου οι συμμετέχοντες γυρνούσαν στη λίστα των σκέψεων και τις χαρακτήριζαν ως υπέρ, κατά ή ουδέτερες προς την εθελοντική ευθανασία.

Έκπληξη. Ζητήθηκε επίσης από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν την έκπληξη που ένιωσαν διαβάζοντας το μήνυμα (σε μια 9βάθμια κλίμακα Likert, από 1 = *καθόλου έκπληξη* έως 9 = *μεγάλη έκπληξη*).

Πιθανότητα νομιμοποίησης της εθελοντικής ευθανασίας. Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν κατά πόσο πιστεύουν ότι είναι πιθανόν η εθελοντική ευθανασία να νομιμοποιηθεί στη χώρα μας (σε μια 9βάθμια κλίμακα Likert, από 1 = *καθόλου πιθανό* έως 9 = *πολύ πιθανό*).

Εικόνα της πηγής. Ο Moscovici (1976. Moscovici & Nemeth, 1974) έχει αποδώσει την επιρροή μιας μειοψηφικής ομάδας στη συνεπή συμπεριφορά της και στην πρόσληψή της από τους συμμετέχοντες ως οντότητας σταθερής, με αυτοπεποίθηση, ελαστικής αλλά όχι δογματικής (Mugny, 1975). Παρόμοιες διαδικασίες κοινωνικής απόδοσης έχουν προταθεί και για την εξήγηση της πλειοψηφικής πηγής (π.χ. η πρόσληψη της πλειοψηφίας ως ανεξάρτητης, Wilder, 1977). Ζητήθηκε, λοιπόν, από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν κατά πόσο τα παρακάτω επίθετα χαρακτηρίζουν τους φοιτητές που είχαν τη θέση κατά της εθελοντικής ευθανασίας: σταθερός, ανεξάρτητος, ελαστικός, με αυτοπεποίθηση, σε 7βάθμιες κλίμακες Likert, από το 1 = *καθόλου* έως 7 = *πάρα πολύ*.

Αποτελέσματα

Όλες οι μεταβλητές αναλύθηκαν με τη χρησιμοποίηση ενός 2 (πηγή επιρροής: πλειοψηφία – μειοψηφία) Χ 2 (μήνυμα επιρροής: σύμφωνο – αντίθετο) Χ 2 (ποιότητα των επιχειρημάτων: ισχυρά – ασθενή) μεταξύ των υποκειμένων παραγοντικού σχεδίου. Το φύλο και η ηλικία των συμμετεχόντων δεν είχαν στατιστικά σημαντικές επιδράσεις και για το λόγο αυτό δε συνυπολογίστηκαν στις επόμενες αναλύσεις. Οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των εξαρτημένων μεταβλητών παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Χειρισμός της πηγής επιρροής

Η ανάλυση των εκτιμήσεων των συμμετεχόντων για τα ποσοστά των φοιτητών που είναι κατά της εθελοντικής ευθανασίας έδειξε, όπως ήταν αναμενόμενο, μια κύρια επίδραση για την

Πίνακας 1
Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις για τις εξαρτημένες μεταβλητές ως αποτέλεσμα της κατεύθυνσης του μηνύματος, του κύρους της πηγής και της ποιότητας των επιχειρημάτων

	Μήνυμα επιρροής							
	Αντίθετο προς τις στάσεις				Σύμφωνο προς τις στάσεις			
	Πηγή επιρροής							
	Πλειοψηφία		Μειοψηφία		Πλειοψηφία		Μειοψηφία	
	Ποιότητα των επιχειρημάτων							
Μεταβλητή	Ισχυρά (N = 18)	Ασθενή (N = 18)	Ισχυρά (N = 17)	Ασθενή (N = 16)	Ισχυρά (N = 17)	Ασθενή (N = 17)	Ισχυρά (N = 17)	Ασθενή (N = 17)
Στάσεις* (*Τ.Α.*)	4.33 (1.83)	4.78 (1.90)	5.30 (1.58)	4.05 (1.56)	6.47 (1.26)	6.59 (.98)	6.92 (.91)	5.82 (1.83)
Σκέψεις (*Τ.Α.*)	1.47 (1.34)	1.17 (.91)	1.11 (1.03)	1.26 (1.98)	.92 (.18)	.74 (.40)	.92 (.18)	.66 (.39)
Έκπληξη* (*Τ.Α.*)	5.33 (2.85)	4.94 (3.02)	4.17 (2.27)	4.25 (2.46)	2.47 (1.81)	2.65 (2.29)	4.23 (2.68)	3.47 (2.85)
Πιθανότητα νομιμοποίησης* (*Τ.Α.*)	3.89 (2.06)	3.83 (2.06)	3.35 (1.87)	4.06 (1.88)	3.41 (2.15)	3.65 (1.90)	3.53 (2.40)	3.71 (2.14)

* 9βάθμιες κλίμακες.

πηγή επιρροής, $F(1,133) = 46.12$, $p < .001$, η πλειοψηφία (*Μ.Ο.* = 64.22) γινόταν αντιληπτή ως σημαντικά μεγαλύτερη από τη μειοψηφία (*Μ.Ο.* = 43.42).

Στάσεις

Μια συνολική μέτρηση των στάσεων κατασκευάστηκε από το μέσο όρο των απαντήσεων στις έξι κλίμακες σημασιολογικής διαφοροποίησης και κωδικοποιήθηκε αντίστροφα (δηλαδή αφαιρέθηκε από το 10), έτσι ώστε οι υψηλότερες τιμές να αναπαριστούν μεγαλύτερη συμφωνία με τη θέση της πηγής. Ο δείκτης Cronbach *alpha* για την αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας της συνολικής μέτρησης ήταν .897. Η ανάλυση διακύμανσης έδειξε μια κύρια επίδραση του μηνύματος επιρροής, με το σύμφωνο προς τις στάσεις των συμμετεχόντων μήνυμα να έχει μεγαλύτερη επίδραση (*Μ.Ο.* = 6.45) από το αντίθετο μήνυμα (*Μ.Ο.* = 4.62), $F(1,136) = 49.09$, $p < .001$. Επίσης, η αλληλεπίδραση μεταξύ της πηγής επιρροής και της ποιότητας των επιχειρημάτων ήταν στατιστικά σημαντική, $F(1,136) = 7.73$, $p < .007$. Η ανάλυση απλών κύριων επιδράσεων έδειξε ότι, ενώ στην πλειοψηφική συνθήκη δεν υπήρχε καμία διαφορά μεταξύ ισχυρών (*Μ.Ο.* = 5.37) και ασθενών επιχειρημάτων (*Μ.Ο.* = 5.66, $F < 1$), στη μειοψηφική συνθήκη τα ισχυρά επιχειρήματα (*Μ.Ο.* = 6.11) είχαν μεγαλύτερη επίδραση από τα ασθενή (*Μ.Ο.* = 4.96), $F(1,132) = 7.09$, $p < .001$. Η διάκριση μεταξύ ισχυρών και ασθενών επιχειρημάτων (η οποία παρατηρήθηκε μόνο στη μειοψηφική συνθήκη) είναι ένδειξη συστηματικής επεξεργασίας του μηνύματος.

Σκέψεις σύμφωνες προς το μήνυμα

Ένας γενικός δείκτης των σκέψεων που είχαν οι συμμετέχοντες για το ζήτημα της εθελοντικής ευθανασίας κατασκευάστηκε διαιρώντας τις σύμφωνες προς το μήνυμα σκέψεις προς το σύνολο των σύμφωνων και αντίθετων προς το μήνυμα σκέψεων (βλέπε Baker & Petty, 1994). Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης αυτός τόσο πιο σύμφωνες είναι οι σκέψεις προς το μήνυμα επιρροής. Η ανάλυση έδειξε μια κύρια επίδραση του μηνύματος επιρροής: οι συμμετέχοντες που διάβασαν το αντίθετο προς τις στάσεις τους μήνυμα παρήγαγαν περισσότερες σκέψεις (*Μ.Ο.* = 1.26) από αυτούς που διάβασαν το σύμφωνο προς τις στάσεις τους μήνυμα (*Μ.Ο.* = .81), $F(1,135) = 6.78$, $p < .02$.

Έκπληξη

Η ανάλυση έδειξε μια κύρια επίδραση για το μήνυμα επιρροής: οι συμμετέχοντες που διάβασαν ένα αντίθετο προς τις στάσεις τους μήνυμα έδειξαν μεγαλύτερη έκπληξη (*Μ.Ο.* = 4.69) συγκριτικά με αυτούς που διάβασαν ένα σύμφωνο προς τις στάσεις τους μήνυμα (*Μ.Ο.* = 3.21), $F(1,136) = 11.25$, $p < .002$. Επίσης, η αλληλεπίδραση μεταξύ της πηγής επιρροής και του μηνύματος επιρροής ήταν στατιστικά σημαντική, $F(1,136) = 6.41$, $p < .02$. Η ανάλυση απλών κύριων επιδράσεων έδειξε ότι στην πλειοψηφική συνθήκη το αντίθετο μήνυμα προκάλεσε μεγαλύτερη έκπληξη (*Μ.Ο.* = 5.14) συγκριτικά με το σύμφωνο μήνυμα (*Μ.Ο.* = 2.56), $F(1,136) = 18.26$, $p < .001$. Αντίθετα, στη μειοψηφική συνθήκη δεν υπήρξε σημαντική διαφορά μεταξύ αντίθετου (*Μ.Ο.* = 4.21) και σύμφωνου μηνύματος (*Μ.Ο.* = 3.85, $F < 1$). Επίσης, στις συνθήκες σύμφωνου προς τις στάσεις μηνύματος η μειοψηφία (*Μ.Ο.* = 3.85) οδήγησε σε μεγαλύτερη έκπληξη από την πλειοψηφία (*Μ.Ο.* = 2.56), $F(1,136) = 4.07$, $p < .05$.

Πιθανότητα νομιμοποίησης

Η ανάλυση της ερώτησης σχετικά με το κατά πόσο πιστεύουν οι συμμετέχοντες ότι είναι πιθανό να νομιμοποιηθεί η εθελοντική ευθανασία στην Ελλάδα δεν έδειξε σημαντικά αποτελέσματα.

Εικόνα της πηγής

Για την αντιλαμβανόμενη *αυτοπεποίθηση* της πηγής η ανάλυση έδειξε μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ της πηγής επιρροής και της ποιότητας των επιχειρημάτων, $F(1,136) = 5.07$, $p < .03$. Η ανάλυση απλών κύριων επιδράσεων έδειξε ότι στην πλειοψηφική συνθήκη η πηγή έδειχνε να έχει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση όταν τα επιχειρήματά της ήταν ασθενή (*Μ.Ο.* = 5.06) παρά όταν τα επιχειρήματά της ήταν ισχυρά (*Μ.Ο.* = 4.23), $F(1,136) = 4.49$, $p < .04$. Για την αντιλαμβανόμενη *σταθερότητα* η αλληλεπίδραση μεταξύ του κύρους της πηγής και της ποιότητας των επιχειρημάτων ήταν επίσης σημαντική, $F(1,136) = 6.89$, $p < .01$. Η ανάλυση απλών κύριων επιδράσεων έδειξε ότι, όταν τα επιχειρήματα της πηγής ήταν ισχυρά, η μειοψηφική πηγή γινόταν αντιληπτή ως πιο σταθερή (*Μ.Ο.* = 4.71) από την πλειοψηφική πηγή (*Μ.Ο.* = 4.00), $F(1,136) = 4.51$, $p < .04$. Για την αντιλαμβανόμενη *ανεξαρτησία* της πηγής η ανάλυση έδειξε μια κύρια επίδραση του μηνύματος επιρροής, με τις πηγές που εκφέρουν σύμφωνα επιχειρήματα να γίνονται αντιληπτές ως πιο ανεξάρτητες (*Μ.Ο.* = 4.56) από αυτές που εκφέρουν αντίθετα επιχειρήματα (*Μ.Ο.* = 3.67), $F(1,136) = 11.66$, $p < .001$. Τέλος, σχετικά με την αντιλαμβανόμενη *ελαστικότητα* της πηγής η ανάλυση έδειξε μια τριπλή αλληλεπίδραση μεταξύ της πηγής επιρροής, του μηνύματος επιρροής και της ποιότητας των επιχειρημάτων, $F(1,136) = 3.89$, $p < .05$. Η ανάλυση απλών κύριων επιδράσεων έδειξε ότι η μειοψηφία γινόταν αντιληπτή ως πιο ελαστική (*Μ.Ο.* = 4.18) από την πλειοψηφία (*Μ.Ο.* = 2.65) όταν τα επιχειρήματα ήταν ισχυρά και το μήνυμα αντίθετο, $F(1,136) = 7.62$, $p < .007$. Οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις της εικόνας της πηγής παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2
Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις για την εικόνα της πηγής* ως αποτέλεσμα της κατεύθυνσης του μηνύματος, του κύρους της πηγής και της ποιότητας των επιχειρημάτων

	Μήνυμα επιρροής							
	Αντίθετο προς τις στάσεις				Σύμφωνο προς τις στάσεις			
	Πηγή επιρροής							
	Πλειοψηφία		Μειοψηφία		Πλειοψηφία		Μειοψηφία	
	Ποιότητα των επιχειρημάτων							
Εικόνα της πηγής	Ισχυρά (*N* = 18)	Ασθενή (*N* = 18)	Ισχυρά (*N* = 17)	Ασθενή (*N* = 16)	Ισχυρά (*N* = 17)	Ασθενή (*N* = 17)	Ισχυρά (*N* = 17)	Ασθενή (*N* = 17)
Σταθερή (*Τ.Α.*)	3.94 (1.47)	4.77 (1.35)	4.59 (1.42)	3.81 (1.05)	4.06 (1.25)	4.59 (1.46)	4.82 (1.47)	4.47 (1.54)
Με αυτοπεποίθηση (*Τ.Α.*)	4.05 (2.10)	4.89 (1.37)	4.70 (1.31)	4.06 (1.12)	4.41 (1.90)	5.23 (1.85)	5.06 (1.64)	4.82 (1.59)
Ανεξάρτητη (*Τ.Α.*)	3.55 (1.85)	3.44 (1.58)	4.23 (1.44)	3.44 (1.26)	4.12 (1.41)	4.76 (1.03)	4.70 (1.61)	4.64 (1.80)
Ελαστική (*Τ.Α.*)	3.39 (1.97)	2.66 (1.64)	2.47 (1.18)	2.62 (1.31)	2.65 (1.32)	2.88 (1.73)	4.17 (1.55)	3.11 (1.93)

* 7βάθμιες κλίμακες.

Συζήτηση

Η παρούσα μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο διερεύνησης των ψυχολογικών διαδικασιών που καθορίζουν την πλειοψηφική και τη μειοψηφική επιρροή (De Vries, De Dreu, Gordijn, & Schuurman, 1996. Kruglanski & Mackie, 1990. Maass, West, & Cialdini, 1987. Martin & Hewstone, 2001a. Wood et al., 1994). Ο κύριος στόχος ήταν να εξετάσει το βαθμό σύνδεσης της πλειοψηφικής και της μειοψηφικής πηγής με τη συστηματική (κεντρική) ή ευρετική (περιφερειακή) επεξεργασία μηνύματος. Τρεις κύριες υποθέσεις εξετάστηκαν: Η πρώτη, σύμφωνα με τη Θεωρία της Μεταστροφής (Moscovici, 1980. Βλέπε, επίσης, τη Θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης, Pérez & Mugny, 1996), προβλέπει ότι η πλειοψηφική και η μειοψηφική επιρροή καθορίζονται από διαφορετικές ψυχολογικές διαδικασίες και ότι η μειοψηφική ομάδα είναι αυτή που οδηγεί σε μεγαλύτερου βαθμού γνωστική επεξεργασία ενός μηνύματος. Αντίθετα, η Προσέγγιση της Αντικειμενικής Συναίνεσης (Mackie, 1987) υποστηρίζει ότι η πλειοψηφική πηγή είναι αυτή που επιφέρει λεπτομερή επεξεργασία του μηνύματος. Τέλος, το Μοντέλο Σύμπτωσης Πηγής/Θέσης (Baker & Petty, 1994) προβλέπει ότι είναι η κατάσταση «ανισορροπίας» (δηλαδή η αντίθετη πλειοψηφία και η σύμφωνη μειοψηφία) που οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία ενός μηνύματος. Η συστηματική επεξεργασία του μηνύματος καθορίζεται από μια αξιόπιστη διαφορά μεταξύ των στάσεων που ακολουθούν ένα μήνυμα με ισχυρά επιχειρήματα και των στάσεων που ακολουθούν ένα μήνυμα με ασθενή επιχειρήματα (Petty & Cacioppo, 1986).

Τα δεδομένα της παρούσας έρευνας υποστηρίζουν τη Θεωρία της Μεταστροφής, ότι δηλαδή η μειοψηφική πηγή, και όχι η πλειοψηφική πηγή, οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος επιρροής, επαναλαμβάνοντας έτσι τα ευρήματα των Martin και Hewstone (2003). Οι στάσεις των συμμετεχόντων στη μειοψηφική συνθήκη επηρεάστηκαν περισσότερο από τα ισχυρά παρά από τα ασθενή επιχειρήματα του μηνύματος. Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ ισχυρών και ασθενών επιχειρημάτων αποτελεί ένδειξη συστηματικής επεξεργασίας του μηνύματος επιρροής (Eagly & Chaiken, 1993. Petty & Cacioppo, 1986). Αντίθετα, δεν παρατηρήθηκε καμία επίδραση της ποιότητας των επιχειρημάτων στην πλειοψηφική συνθήκη, όπως προβλέπει η Προσέγγιση της Αντικειμενικής Συναίνεσης. Η επιρροή της πλειοψηφίας, λοιπόν, στις στάσεις των συμμετεχόντων ακολουθεί μια περιφερειακή οδό επεξεργασίας και πιθανόν να στηρίζεται σε διάφορα ευρετικά σχήματα του τύπου «οι περισσότεροι γνωρίζουν καλύτερα» (Erb, Bohner, Schmälzle, & Rank, 1998) ή «η πλειοψηφία αναπαριστά τη θέση της εσω-ομάδας» (Crano & Chen, 1998).

Αν και γενικά η Θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης κάνει παρόμοιες υποθέσεις με τη Θεωρία της Μεταστροφής, ειδικότερα συνδέει τις διαδικασίες της κοινωνικής επιρροής με το είδος του πειραματικού έργου. Για τις περιπτώσεις που το πειραματικό έργο είναι χαμηλής θεμελίωσης λάθους και κοινωνικά παγιωμένο (βλέπε έργο γνώμης), όπως είναι το ζήτημα της εθελοντικής ευθανασίας, το μοντέλο προτείνει ότι η διαδικασία επίλυσης της σύγκρουσης εξαρτάται από το κατά πόσο η πλειοψηφική ή η μειοψηφική πηγή ανήκει στην εσω-ομάδα ή στην εξω-ομάδα. Η παρούσα μελέτη, αν και δε χειρίστηκε την ταυτότητα της πηγής, μπορεί να εκτιμήσει κανείς ότι μελετάει ενδο-ομαδικές πηγές, εφόσον η πηγή επιρροής και οι δέκτες επιρροής ανήκουν στην ίδια κατηγορία (φοιτητές και νέοι). Για τη συγκεκριμένη περίπτωση η ΘΕΣ προτείνει κανονιστική σύγκρουση για την πλειοψηφία (που συνεπάγεται κανονιστική εξάρτηση με ελάχιστη γνωστική επεξεργασία) και σύγκρουση ταυτότητας για τη μειοψηφία (χωρίς λανθάνουσα επεξεργασία, και άρα γνωστική επεξεργασία). Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης επιβεβαιώνουν την υπόθεση για την πλειοψηφία, αλλά όχι αυτή για τη μειοψηφία, η οποία, αντίθετα, οδήγησε σε σημαντική γνωστική επεξεργασία. Για έναν πλήρη έλεγχο των υποθέσεων της ΘΕΣ και για να εξαχθούν ασφαλέστερα συμπεράσματα θα ήταν, βέβαια, αναγκαία μια μελέτη που θα χειριζόταν, εκτός της πηγής επιρροής και της ποιότητας των επιχειρημάτων, την ταυτότητα της πηγής (ενδο-ομαδική και εξω-ομαδική) και το είδος των πειραματικών έργων.

Αξίζει να τονιστεί πως, παρ' ότι τα δεδομένα της μεταβλητής της έκπληξης συμφωνούν με τις προβλέψεις της Προσέγγισης της Αντικειμενικής Συναίνεσης (Mackie, 1987), δηλαδή η αντίθετη πλειοψηφία οδήγησε σε μεγαλύτερη έκπληξη τους συμμετέχοντες συγκριτικά με την αντίθετη μειοψηφία, αυτό δεν είχε κάποια συνέπεια για τις στάσεις τους. Επίσης, η πιθανότητα για νομιμοποίηση της εθελοντικής ευθανασίας δεν ανέδειξε σημαντικές διαφορές όπως είχαν αρχικά υποθέσει οι Baker και Petty (1994).

Η υπόθεση των Baker και Petty (1994) ότι η λεπτομερής επεξεργασία ενός μηνύματος εξαρτάται από την ασυμφωνία μεταξύ της προτεινόμενης θέσης και του κύρους της πηγής (δηλαδή μια αντίθετη πλειοψηφία και μια σύμφωνη μειοψηφία) δεν επαληθεύτηκε. Αν και δημιουργήθηκε μια κατάσταση «ανισορροπίας», όπως φάνηκε από τα δεδομένα της μεγάλης έκπληξης για την αντίθετη πλειοψηφία και τη σύμφωνη μειοψηφία, δεν ήταν αυτή η κατάσταση που επηρέασε τις στάσεις των συμμετεχόντων. Η διαφοροποίηση στα δεδομένα της παρούσας μελέτης ως προς αυτά των Baker και Petty μπορεί να αποδοθεί στους διαφορετικούς πειραματικούς χειρισμούς (βλέπε Martin & Hewstone, 2003). Καταρχήν οι Baker και Petty χρησιμοποίησαν διαφορετικά σύμφωνα και αντίθετα μηνύματα επιρροής. Επίσης, αναφέρουν καθαρά ότι «η σύμφωνη προς τις στάσεις θέση φαινόταν να έχει μόνο οφέλη για τους

φοιτητές» (Baker & Petty, 1994, σ. 12). Κάτι τέτοιο συνεπάγεται ότι η αντίθετη προς τις στάσεις θέση της πηγής γινόταν αντιληπτή να έχει αρνητικές συνέπειες για τους ίδιους τους φοιτητές, αυξάνοντας την προσωπική τους εμπλοκή, κάτι το οποίο κινητοποιεί για συστηματική γνωστική επεξεργασία του μηνύματος (Johnson & Eagly, 1989).

Η ανάλυση των δεδομένων των σκέψεων των συμμετεχόντων δεν έδειξε σημαντικές διαφορές μεταξύ των πηγών επιρροής, ούτε μεταξύ ισχυρών και ασθενών επιχειρημάτων. Η δυσκολία της τεχνικής της λίστας των σκέψεων να αναδείξει σημαντικά αποτελέσματα έχει διαπιστωθεί και αλλού (Baker & Petty, 1994. Miller & Colman, 1981).

Τα αποτελέσματα των μετρήσεων της εικόνας της πηγής ενισχύουν τις υποθέσεις του Moscovici (1976) για τη μειοψηφική επιρροή. Έτσι, η μειοψηφική ομάδα με ισχυρά επιχειρήματα έγινε αντιληπτή ως περισσότερο σταθερή και ελαστική από την πλειοψηφική ομάδα. Δεν υπήρξαν διαφορές ως προς τις μετρήσεις της αυτοπεποίθησης και της ανεξαρτησίας.

Η εθελοντική ευθανασία ως θέμα επιρροής είναι παρόμοιο με αυτό της έρευνας στα ζώα για ιατρικούς λόγους, των Martin και Hewstone (2003), ως προς το χαμηλό αρνητικό προσωπικό αποτέλεσμα που είναι δυνατόν να έχουν τα θέματα αυτά για τους συμμετέχοντες.

Μια τέτοια κατάσταση, στην οποία δηλαδή η πιθανή προσωπική εμπλοκή είναι χαμηλή, περιγράφεται ως η πιο τυπική (default) συνθήκη έρευνας πειθούς (Petty, Fleming, & White, 1999). Σε αυτή, λοιπόν, τη συνθήκη φαίνεται ότι η θέση της πλειοψηφίας γίνεται αποδεκτή ευρετικά (μέσω διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης), ενώ η θέση της μειοψηφίας οδηγεί σε συστηματική επεξεργασία (μέσω της διακριτότητας -distinctiveness- της μειοψηφικής ομάδας· βλέπε Maass et al., 1987). Η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να διερευνήσει περισσότερο τους διαφορετικούς παράγοντες που ρυθμίζουν την επιρροή του κύρους της πηγής στη γνωστική επεξεργασία του μηνύματος.

Βιβλιογραφία

Baker, S. M., & Petty, R. E. (1994). Majority and minority influence: Source-position imbalance as a determinant of message scrutiny. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*, 5-19.

Bohner, G., Frank, S., & Erb, H. P. (1998). Heuristic processing of distinctiveness information in minority and majority influence. *European Journal of Social Psychology, 28*, 855-860.

Chaiken, S., Liberman, A., & Eagly, A. H. (1989). Heuristic and systematic information processing within and beyond the persuasion context. In J. S. Uleman & J. A. Bargh (Eds.), *Unintended thought: Limits of awareness, intention and thought* (pp. 212-252). New York: Guilford.

Chaiken, S., & Stangor, C. (1987). Attitudes and attitude change. *Annual Review of Psychology, 38*, 575-630.

Crano, W. D., & Alvaro, E. M. (1998). The context/comparison model of social influence: Mechanisms, structure, and linkages that underlie indirect attitude change. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European review of social psychology* (Vol. 8, pp. 175-202). Chichester: John Wiley.

Crano, W. D., & Chen, X. (1998). The leniency contract and persistence of majority and minority influence. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1437-1450.

De Dreu, C. K. W., & De Vries, N. K. (1993). Numerical support, information processing and attitude change. *European Journal of Social Psychology, 23*, 647-663.

De Dreu, C. K. W., & De Vries, N. K. (1996). Differential processing and attitude change following majority and minority arguments. *British Journal of Social Psychology, 35*, 77-90.

De Vries, N. K., De Dreu, C. K. W., Gordijn, E., & Schuurman, M. (1996). Majority and minority influence: A dual interpretation. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European review of social psychology* (Vol. 7, pp. 145-172). Chichester: John Wiley.

Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich.

Erb, H. P., Bohner, G., Schmälzle, K., & Rank, S. (1998). Beyond conflict and discrepancy: Cognitive bias in minority and majority influence. *Personality and Social Psychology Bulletin, 24*, 620-633.

Gardikiotis, A. (1999). *Majority and minority influence in a media context: Message processing and social consensus*. Unpublished Doctoral dissertation, Cardiff University, Wales.

Gordijn, E. H. (1998). *Being persuaded or persuading oneself: The influence of numerical support on attitudes and information processing*. Unpublished Doctoral dissertation, University of Amsterdam, The Netherlands.

Johnson, B. T., & Eagly, A. H. (1989). The effects of involvement on persuasion: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 106*, 290-314.

Kruglanski, A. W., & Mackie, D. M. (1990). Majority and minority influence: A judgmental process analysis. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European Review of Social Psychology* (Vol. 1, pp. 229-261). Chichester: John Wiley.

Maass, A., & Clark, R. D., III (1983). Internalization versus compliance: Differential processes underlying minority influence and conformity. *European Journal of Social Psychology, 13*, 197-215.

Maass, A., West, S., & Cialdini, R. B. (1987). Minority influence and conversion. In C. Hendrick (Ed.), *Group processes: Review of Personality and Social Psychology* (Vol. 8., pp. 55-79). Newbury Park, CA.: Sage.

Mackie, D. M. (1987). Systematic and non-systematic processing of majority and minority persuasive communications. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 41-52.

Martin, R., Gardikiotis, A., & Hewstone, M. (2002). Levels of consensus and majority and minority influence. *European Journal of Social Psychology, 32*, 645-665.

Martin, R., & Hewstone, M. (2001a). Conformity and independence in groups: Majorities and minorities. In M. A. Hogg & R. S. Tindale (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology, Vol. 1: Group processes* (pp. 209-234). Oxford: Blackwell.

Martin, R., & Hewstone, M. (2001b). Determinants and consequences of cognitive processes in majority and minority influence. In J. Forgas & K. Williams (Eds.), *Social influence: Direct and indirect processes* (pp. 315-330). Philadelphia: Psychology Press.

Martin, R., & Hewstone, M. (2002). Social influence processes of control and change: Conformity, obedience to authority, and innovation. In M. A. Hogg & J. Cooper (Eds.), *The Sage Handbook of Social Psychology*. London: Sage.

Martin, R., & Hewstone, M. (2003). Majority versus minority influence: When, not whether, source status instigates heuristic or systematic processing. *European Journal of Social Psychology, 33*, 313-330.

Miller, N., & Colman, D. E. (1981). Methodological issues in analyzing cognitive mediation in persuasion. In R. E. Petty, T. M. Ostrom, & T. C. Brock (Eds.), *Cognitive responses in persuasion* (pp. 105-125). Hillsdale, N.J.: Erlbaum.

Moscovici, S. (1976). *Social influence and social change*. London: Academic Press.

Moscovici, S. (1980). Toward a theory of conversion behavior. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 13. pp. 209-239). New York: Academic Press.

Moscovici, S. (1985). Social influence and conformity. In G. Lindsey & E. Aronson (Eds.), *The handbook of social psychology* (Vol. 2, 3rd ed., pp. 347-412). New York: Random House.

Moscovici, S., & Nemeth, C. (1974). Social influence II: Minority influence. In C. Nemeth (Ed.), *Social Psychology: Classic and contemporary integrations* (pp. 217-249). Chicago: Rand McNally.

Mugny, G. (1975). Negotiations, image of the

other and the process of minority influence. *European Journal of Social Psychology, 5*, 209-228.

Mugny, G. (1982). *The power of minorities*. London: Academic Press.

Mugny, G., Butera, F., Sanchez-Mazas, M., & Pérez, J. A. (1995). Judgments in conflict: The conflict elaboration theory of social influence. In B. Boothe, R. Hirsig, A. Helminger, B. Meier, & R. Volkart (Eds.), *Perception-evaluation-interpretation* (pp. 160-168). Göttingen: Hogrefe and Huber.

Nemeth, C. (1986). Differential contributions of majority and minority influence. *Psychological Review, 93*, 23-32.

Nemeth, C. (1995). Dissent as driving cognition, attitudes and judgements. *Social Cognition, 13*, 273-291.

Pérez, J. A., & Mugny, G. (1993). *Influences sociales: La theorie de l'elaboration du conflict*. Neuchatel (Switzerland) - Paris: Delachaux et Niestle. [Σε μετάφραση, στο Σ. Παπαστάμου & Α. Μαντόγλου (Επιμ.) (1996), *Η Θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης: Διαδικασίες κοινωνικής επιρροής*. Αθήνα: Οδυσσέας.]

Pérez, J. A., & Mugny, G. (1996). The conflict elaboration theory of social influence. In E. H. Witte & J. H. Davis (Eds.), *Understanding group behavior: Small group processes and interpersonal relations* (Vol. 2, pp. 191-210). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1981). *Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches*. Dubuque, IA: Brown.

Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and persuasion: Central and peripheral routes to attitude change*. New York: Springer-Verlag.

Petty, R. E., Fleming, M. A., & White, P. H. (1999). Stigmatized sources and persuasion: Prejudice as a determinant of argument scrutiny. *Journal of Personality and Social Psychology, 76*, 19-34.

Petty, R. E., Ostrom, T. M., & Brock, T. C. (Eds.) (1981). *Cognitive responses in persuasion*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Petty, R. E., Wells, G. L., & Brock, T. C. (1976). Distraction can enhance or reduce yielding to propaganda: Thought disruption versus effort justification. *Journal of Personality and Social Psychology, 34*, 874-884.

Ross, L., Greene, D., & House, P. (1977). The «false consensus effect»: An egocentric bias in social perception and attribution processes. *Journal of Experimental Social Psychology, 13*, 279-301.

Wilder, D. A. (1977). Perceptions of groups, size of opposition, and influence. *Journal of Experimental Social Psychology, 13*, 253-268.

Wood, W., Lundgren, S., Ouellette, J. A., Busceme, S., & Blackstone, T. (1994). Minority influence: A meta-analytic review of social influence processes. *Psychological Bulletin, 115*, 323-345.

Majority and minority source and processing of the influential message

ANTONIS GARDIKIOTIS
University of Macedonia, Greece

ABSTRACT The present study investigated the amount of cognitive processing instigated by a numerical majority or minority. Three hypotheses concerning which source leads to greater message elaboration were tested: (a) majority source (Approach of Objective Consensus, Mackie, 1987), (b) minority source (Conversion Theory, Moscovici, 1980. See also the Conflict Elaboration Theory, Pérez & Mugny, 1996), and (c) counter-attitudinal majority and pro-attitudinal minority (Source/Position Congruency Model, Baker & Petty, 1994). In order to test these predictions the present study manipulated source status (majority versus minority), message direction (pro- versus counter- attitudinal) and message quality (strong versus weak). Findings supported conversion theory, that is, minority source (not the majority) led to systematic processing of the influential message irrespective of message direction.

Key words: Social influence, Attitude change, Majority influence, Minority influence, Message elaboration.

Address: Antonis Gardikiotis, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia, 156 Egnatia St., PO box 1591, 540 06 Thessaloniki, Greece. E-mail: agardiki@uom.gr